hervormde instituut om te zetten, wie durft beweren, dat een volgende doleantie 't roer niet zal zien omwerpen.... door directe gehoorzaamheid.... in een p u b l i e k e worsteling. Wie de Herv. Kerk van heden door zulk een worsteling zou helpen in het „wederkeeren tot den waarachtigen dienst des Heeren" is, als het instituut veranderd is, daarmee in de wettige kerk teruggekeerd.... dan zou de hereeniging met de Gereformeerde Kerken dadelijk geschieden. Zouden deze laatste dat niet willen, dan hielden zij zelve op de wettige kerk te zijn" (14 Dec., p. 90).

En ik denk, dit lezende, aan wat Dr Hoedemaker schreef (De Congresbeweging, 1887):

„Er komt een oogenblik in het leven van „een opziener", waarin hij, hetzij als lid van den Kerkeraad, hetzij als lid van een Bestuur tot zichzelven zegt: Neen, nu k a n het niet langer! Ik k a n niet getuigen, dat deze man onberispelijk is in belijdenis en wandel. Ik k a n deze leden niet inschrijven, deze attesten niet afgeven, deze bespotting van het heilige niet verdragen! Dan staat ook hij voor het dilemma: „buigen of uittreden! gehoorzamen of afgemaakt worden!" — Eene belijdenis te vragen, en volstrekte vrijheid te geven aan ieder om te belijden wat hem behaagt; tot de bediening des Woords of de regeering der Kerk te roepen, en het geheel van de beleefdheid te laten afhangen, of men al of niet tegen dat Woord wil ingaan, of men ook soms de regeering (in geestelijken zin) tot eene bespotting wil maken, is eenvoudig eene dwaasheid, op Bijbelsch standpunt een verwerpen van Christus en Zijn gezag" (p. 25); ik denk aan zijn verzuchting:

„Welke getrouwheidswaan wordt nog altijd bij broeders in de bediening gevonden! „Ik sneuvel op mijn post", zoo spreekt men dan. „Dit zal ik niet doen, en dat zal ik laten", enz., enz." (p. 63) en aan zijn roep om de groote worsteling:

„Eén voor één aangevallen en neergesabeld! De vijand wenscht niets liever! Maar als de bezielende kracht van de groote Godsgedachte in u vaart, die u doet gevoelen, dat gij één zijt, één lichaam, één Hoofd, hebbende één belang, zóó één, dat gij in ieder lichaamsdeel door een giftige pijl d o o d e l i j k kunt worden getroffen, dan denkt gij anders, dan blijft gij niet op uw post, maar loopt gij te wapen, niet onder een eigen gekozen opperhoofd, maar onder Jezus zelf, den Koning zijner Kerk, wiens banier gij opheft en in wiens naam, in wiens kracht, op wiens bevel gij wenscht te strijden, en a a n w i e n gij b e r e i d z i j t d e u i t k o m s t v a n d e z e n s t r i j d o v e r t e l a t e n!" (p. 63).

Leiders, ligt hier niet voor u een grootsche taak?

Met dank voor de plaatsing,

A. L. C. KROMSIGT.

Warnsveld, 31 Jan. 1935.

Natuurlijk ben ik blij met dit ingezonden stuk. De geachte schrijfster vergunne mij de opmerking, dat zij niet g e h e e l terugslaat op mijn opmerking. Zij toch schrijft boven haar artikel het opschrift (en zoo dit niet van haar zelf, dan toch aan het slot) van „een taak voor LEIDERS". Maar ik noemde, behalve dezen ook „e l k Hervormd kerklid". Want ik geloof aan het ambt aller geloovigen, ook het ambt van inzendster.

Hooren we nu, wat de Redactie van het blad, Dr J. Ch. Kromsigt de inzendster ten antwoord geeft:

WELKE TAAK?

Het doet mij genoegen, hier mijn waarde nicht, Dr A. L. C. Kromsigt, de naamgenoote van mijn onvergetelijke Moeder, te begroeten. Gaarne ging ik uitvoerig op haar opwekking in. Daartoe ontbreekt mij nu echter tijd en plaats.

Nu alleen dit:

De beginselen van Hoedemaker, op wien zij zich beroept, beginnen blijkbaar in onze dagen almeer door te werken en te drijven tot daden, men denke op kerkelijk gebied aan niet meer te stuiten bewegingen als Kerkherstel en Kerkopbouw. Ook op politiek gebied komt er mede naar aanleiding van het optreden van den N. S. B. roering en beweging in zijn richting. Van harte hoop ik, dat ook haar oproep stuwkracht geeft .... i n d i e r i c h t i n g.

Of 't dan juist is om aan een citaat uit H.'s geschrift toe te voegen (als van geheel gelijke bedoeling) één citaat uit een blad, waarin Hoedemaker nog onlangs als „een draaibord" den volke werd voorgesteld en men met Dr de Wilde, die hem van dien laster zuiverde, zelfs niet discussieeren wil, — meen ik te moeten betwijfelen. Over het al of niet gegronde van dezen twijfel kan ik me echter niet direct uitspreken, daar van „De Reformatie" ons niet geregeld een ruilnummer wordt gezonden. 't Valt niet mee uit een enkel artikel en citaat iemands bedoeling terstond te doorgronden. Alleen — 't schijnt mij toe, dat uit Prof. Schilders woord mij tegenklinkt een individualistisch independentisme, dat vierkant staat tegenover Hoedemakers *principieel* antiseparatisme, wijl het niet genoegzaam rekent (op de manier van het liberalisme) met het o r g a n i s c h geheel zoowel van volk als van kerk.

Dat geeft dan een totaal andere opvatting omtrent de taak der leiders. Ook dus over gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid. Men leze de aanhalingen in verband met H.'s geheele brochure. Maar 'k hoop dat nog nader te onderzoeken. Mocht inmiddels dit schrijven reeds voor zeer velen aanleiding zijn genoemde brochure van Hoedemaker bij Wristers te Utrecht zich aan te schaffen, te lezen, in zich op te nemen en te overdenken.

Ik merk op:

a. dat de qualificatie van Dr Hoedemaker als „draaibord" niet door mij is gebruikt;

b. dat met Dr de Wilde ons blad wèl discussiëeren wil;

c. i n d i e n een ruilnummer wordt gezonden (maar is het wel zoo? betaalt onze uitgever niet het abonnement op „De Geref. Kerk"? [1]) ik weet het niet precies) zal dit toch wel geregeld geschieden;

d. een kerk tot „Entscheidung" dwingen, is evenmin individualistisch-independistisch, als het brengen van een gewetens-zaak voor de „hoogste" rechtbank; het is geen separatisme, doch een blijven staan in de gemeenschap, waar men toe behoort, in het geloof, dat God den wêrker niet beschaamt, die het Woord spreekt;

e. het is integendeel daad van liefde en van behoudzucht;

f. God heeft geen „organisme" geschapen, dat Zijn Woord den vrijen loop weerhoudt; waar dit „organisme" ergens wèl is, daar is het zondig menschenwerk, dat het ambt der geloovigen zelf plaatst voor de noodzaak van persoonlijke „Entscheidung", of zij nog langer meemogen-doen aan wat ze voor zonde houden;

g. indien men de „g e h e e l e k u d d e n o g e e n s n a a r b u i t e n w i l d o e n t r e d e n", moet men dan niet dadelijk beginnen? Of moeten de schapen wachten op enkele synodale „herders"? Dat z ij het zullen doen? Maar dat is roomsch. In Christus Jezus hebben de schapen zelf recht, de herders (leiders) aan te spreken. De confessioneelen moeten niet protestantsche reformatie binden aan r o o m s c h e condities;

h. welke taak? deze: geen dag langer iets tegen het geweten doen; het eerste het beste konkrete geval brengen voor het tribunaal van „heel de kerk" en „heel het volk".

Radio en doleerenden.

In „De Geref. Kerk" schrijft Dr J. Ch. Kromsigt:

In de laatste nummers van „De Reformatie" pleit Prof. Schilder er nu reeds voor, dat de Radio straks bij de a.s. doleantie-herdenking alleen voor de doleerenden beschikbaar zal zijn. Wanneer dan direct of zijdelings van-de-Herv.-Kerk-scheiden als een daad van gehoorzaamheid en in haar achterblijven als ongehoorzaamheid wordt voorgesteld, moeten de Hervormden dat maar rustig laten begaan. De radio kan dan in 1966 hun ter beschikking worden gesteld, zegt de Prof. Blijkbaar doelt hij daarmee op een eventueele gedachtenisviering van het 150-jarig bestaan der S y n o d e, welker bestaan hij (als voorproef van de doleantie-herdenking!) nu al met het bestaan der Herv. K e r k vereenzelvigt. Hij weet toch ook wel, dat zoo'n vereenzelving op zijn lippen „hoon" en in onze ooren „leugen" beteekent.

We merken op:

a. gaarne hadden we gezien, dat Dr K. ons g e h e e l e stuk had geplaatst; hij zou dan hebben doen zien, dat van „hoon" geen sprake is; ik heb zelf opgemerkt, dat de Herv. KERK als zoodanig niet spreken kan, en dat men dus van hervormde zijde eens ophouden moet, de KERK-kwestie in de N. C. R. V. (en elders) te brengen;

b. de confessioneelen meenen, dat èn tegenover 1834 èn tegenover 1886 tenslotte aan 1816 moet worden vastgehouden, a l s 't e r o p a a n k o m t; willen ze dàt (maar dan als KERK, een THETISCHE aanleiding hebbende) 150 jaar na 1816 ons duidelijk maken, dàn hebben ze een EIGEN positief gedachtenis-punt, dat parallel *loopt* met een *THETISCHE aanleiding* van de zijde der Gereformeerden;

c. doleerenden bestaan er niet meer in de Gereformeerde Kerken;

d. indien in 1966 de Hervormde KERK (niet een groep) ons wil duidelijk maken, dat het blijven in de organisatie (zoolang de synodale herders weigeren zullen, de „heele kudde nog eens naar buiten te laten gaan") gehoorzaamheid is, zullen de Gereformeerden „dat maar rustig laten begaan";

e. maar **polemiek** moet een g r o e p in de Herv. **Kerk** tegen een groep in de **N. C. R. V.** (die een THETISCH gedachtenisfeit heeft) niet voeren.

De confessioneelen en de Vrije Universiteit.

In „De Geref. Kerk", orgaan der confessioneelen, schrijft Dr P. J. Kromsigt, Den Haag:

We kunnen niet op elk slakje zout leggen. Maar nu „De Reformatie" ons opzettelijk werd toegezonden met een stukje onder „Persschouw" over het „Ingezonden" van den heer Minderhoud in ons blad van 24 Jan., willen we toch wel iets hierover zeggen. Het blad ziet in opname daarvan z o n d e r onderschrift etc. tegenspraak met onze houding inzake het Calvinistische Congres van Oct. l.l.

Dit is toch wel heel ver gezocht. Natuurlijk neemt men niet elk woord van een „Ingezonden" voor z'n rekening. Maar de bedoeling van den inzender is toch volkomen duidelijk. Hij heeft eenvoudig willen ridiculiseeren de houding van Ds Fokkema van Amstelveen als voorzitter van een „Ring" ten bate van de Vrije Universiteit. O. i. terecht, want het is toch duidelijk voor ieder, dat de V. U. in de e e r s t e plaats ten goede komt aan de „Geref. kerken". De houding van Ds F. is dus inderdaad naïef. Een naïeveteit, die psychologisch waarschijnlijk hieruit te verklaren is, dat Ds F. de v r i j e - k e r k - i d e e huldigt en dus feitelijk behoort tot hen, die het standpunt der „afscheiding" innemen b i n n e n de Herv. Kerk. Dit even te signaleeren was dus niet onjuist.

Maar dit alles nuchter onder de oogen te zien, verhindert ons toch geen oogenblik om een w e t e n s c h a p p e l i j k C o n g r e s van Gereformeerden (Calvinisten) op hoogen prijs te stellen, ja, zeer gewenscht te achten. Dubbel gewenscht in o n z e dagen. En wij hopen nog altijd, dat een man als Prof. Schilder, die zóó onbevangen weet te schrijven over Dr Kuyper's p l u r i f o r m i t e i t s l e e r, op den duur dit standpunt met ons zal gaan deelen.

We merken op:

a. Dr Kromsigt citeert n i e t, wat we schreven; geeft dus van onze meening een onzuiver beeld;

b. Dr Kromsigt vergist zich, als hij zegt, dat de V. U. in de eerste plaats ten goede komt aan de „Geref. Kerken". Ze heeft honderdmaal —ons zelfs honderdmaal te veel — betoogd, dat ze niet in een kerkelijke klem wil zitten; mij is van een (gezonde) kerk geen „klem" bekend; en dat de Geref. Kerken vrijwel alleen haar steunen *is niet de schuld van die kerken*;

c. het congres was „wetenschappelijk" zegt Dr Kromsigt. Is dat soms een universiteit niet?;

d. ook wij stellen een congres van Gereformeerden op prijs; ach, was het maar gehouden! We wachten er nog met smart op;

e. de laatste verzuchting van Dr Kromsigt gaat dus evenzeer ons voorbij, als heel zijn stukje aan wat wij w e r k e l i j k hebben geschreven, dat Dr Kromsigt niet letterlijk citeerde. Wij *doen dit hém wèl*.

Kwesties van waarheid zijn geen aangelegenheden van (stop)contacten der ziel.

Men weet, dat indertijd in de pers zeer veel aandacht gewijd is aan een verzoening, welke in Zuid-Afrika zou getroffen zijn tusschen twee theologen, die met elkaar hadden gestreden en op zekeren dag elkaar de hand gegeven hadden. In verband hiermee is het goed, te letten op een publicatie in „Die Kerkblad" 5 December 1934. We lezen daar:

In „Die Kerkbode" verskyn 'n verklaring van die Kerkraad van Stellenbosch oor die sake aangaande Prof. du P., waarin *die Kerkraad uitspreek* dat die verskilpunte nie persoonlik van aard is nie, maar prinsipieel, en dat daarom die Kerkraad bly by die Ring van die Paarl, en nie Prof. du P. wil toelaat op die kansel nie. Die Kerkraad verklaar ook dat die verskilpunte nie opgelos word „eenvoudig deur persoonlike belydenis en roubetoon oor te grote heftigheid in die hitte van die stryd nie". Met 16 teen 5 stemme het die Kerkraad besluit om sy verklaring in „Die Kerkbode" te publiseer.

Hierdie belangrike verklaring van die Kerkraad van Stellenbosch wat uitspreek dat sy roeping is om die Gereformeerde leer te bewaar teenoor „afwykende rigtinge en strominge wat ons (Ned. Geref. Kerk.—J. P.) kerklike lewe soek binne te dring, soos die Modernisme, Sektarisme, Perfeksionisme ens." beteken veel meer as die aandoenlike verklaring van Dr Snyman oor sy veranderde houding.

Ook voor Nederland is het nuttig hiervan kennis te nemen. Want ook wij hebben nog wel te worstelen met menschen, die zaken van de w a a r h e i d tot een zaak van z i e l s c o n t a c t maken. En die anderen beoordeelen naar deze hun eigen „ligging".

N a s c h r i f t. Dit stukje stond reeds enkele weken. Inmiddels is de persoon in kwestie overleden.

K. S.

BOEKBESPREKING

„Toen wij nog in tenten woonden." Herinneringen uit de dagen van den Schoolstrijd. Gebundeld door H. J. v. Wijlen.
Oosterbaan en Le Cointre — Goes.

Zoo'n boek geeft menigen liefhebber van de School met den Bijbel een aangenaam, leerzaam uurtje, dat doet danken voor de goede gunst van onzen God. 't Is ook zoo leerzaam voor de klagers van onze dagen, dat ze weten, wat mannen als Van Bleek, Van der Kooi en anderen doorleefd hebben. Hoe zwaar is toch de strijd geweest, waarin er een plaats is veroverd voor de vrije Christelijke school.

Een boek als dit ontkomt nooit aan het gevaar, dat de schrijvers er zelf wel een moole rol in spelen. 't Heeft hier aan den geest van het boek toch geen kwaad gedaan. De doorloopende toon is de dank aan God, die kracht gaf om vol te houden en die de zwakke pogingen met zegen kroonde. Daarom moet dit boek vele lezers vinden, ook onder de bestuurders van onze scholen.

Gr. G. M.

J. v. d. Waals. Het standpunt van het Gereformeerd schoolverband inzake het schoolartsenvraagstuk.

Over het schoolartsen-vraagstuk is op onderscheiden manieren reeds gehandeld, en de auteur van deze brochure biedt nu hier zijn meening ter overweging aan, inzonderheid aan de anti-revolutionaire en Christelijk-historische leden van de Kamers, de Provinciale Staten en de gemeenteraden. Wij vestigen daarom gaarne de aandacht van deze gegadigden op deze brochure, die te rechter tijd van degenen, die het aangaat, de aandacht vraagt voor de meening van „Gereformeerd Schoolverband". Juist vanwege de duidelijk uitgesproken bedoeling, die de auteur met deze brochure heeft, onthouden wij ons van een eigenlijke beoordeeling. Wij bedoelen alleen maar, de aandacht er op te vestigen. K. S.

1) Ja! (Uitgevers).

